

Udgivet: 14.02.2024

Økologisk heterogent materiale – en ny type såsæd

Fra 1. januar 2022 blev det tilladt at markedsføre økologisk heterogent materiale inden for alle typer af frø og planteforneringsmateriale, undtaget til skovbrug.

Af Tove Mariegaard Pedersen, Birgit Ingvorsen

En nye type såsæd i handlen - kendetegn

Økologisk heterogent materiale udgøres af en bestand af planter med fællestræk, som er kende-tegnet ved en høj grad af diversitet mellem de enkelte planter, og som har en dynamisk karakter. Økologisk heterogent materiale adskiller sig fra sorter, sortsblandinger, syntetiske sorter, bevarelsessorter og hobbysorter. Oprindelsen af materialet kan f.eks. være ved krydsning af et stort antal forældrelinjer. Hensigten med heterogent materiale er, at det kan tilpasse sig forskellige former for stress i marken og til de pågældende dyrkningsforhold over tid, hvis det dyrkes på samme lokalitet. Tilpasning til de lokale klimatiske og dyrkningsmæssige forhold kan ske ved, at svage planter enten naturligt eller aktivt vælges fra gentagne gange, så de udgør en mindre andel såsæden, når der skal sås næste gang. Dette kan f.eks. ske ved, at ikke-vinterfaste planter fryser væk, eller planter, der angribes kraftigt af sygdom, ikke sætter levedygtige frø. På denne måde ændrer materialet sig over tid.

Fordele ved øget diversitet i afgrøden

Økologisk heterogent materiale bygger ligesom sortsblandinger på diversitet indenfor afgrøden fremfor ensartethed. Når forædlerne laver en ny sort, er det et krav ved sortsgodkendelsen, at den besidder en høj grad af ensartethed, ellers kan den ikke godkendes. Sortsblandinger er ikke dynamiske som heterogent materiale, men blandes af et antal sorter – typisk tre til fire sorter – og sortsblandinger har vist sig at kunne give mere stabile udbytter indenfor marken og over tid, end når sorterne dyrkes hver for sig. Når en sortsblending udsættes for f.eks. svampesygdomme, vil ikke alle sorter blive ramt lige hårdt pga. forskelle i modtagelighed, og planterne vil kunne kompensere for hinanden. Tilsvarende vil der i økologisk heterogent materiale være et potentiale for, at de enkelte planter kan kompensere for hinanden.

Forhandlere af heterogent materiale

I Danmark er der indtil videre kun registreret en forhandler af økologisk heterogent materiale, og det er Landsorten. Landsorten er en forening, hvor medlemmer på særlige vilkår kan få adgang til såsæd, som ikke findes i den gængse handel. Landsorten arbejder med en bred palette af økologisk forædlede sorter, gamle sorter og populationer med særlige kvaliteter. Af heterogent materiale udbydes der pt. vårhveden Mariagertoba og vinterhveden Popkorn, som er registreret på den officielle liste med økologisk heterogent materiale i Danmark.

I OrganicXseeds vil der blive oprettet særlige sortsgrupper til heterogent materiale i takt med, at dette kommer på markedet. OrganicXseeds kan på denne måde også være en indgang til at finde forhandlere,

der udbyder udsæd af økologisk heterogent materiale. Hvis der er tilgængeligt heterogent materiale under en art, vil det ikke indgå i vurdering af, om der kan opnås tilladelse til anvendelse af ikke-økologisk frø af almindelige sorter, idet der ikke er noget krav om, at der skal anvendes heterogent materiale.

Identitet og krav til udsæd

Når du køber en godkendt sort, garanteres du en beskrivelse af sorten, og du garenteres, at sorten forbliver stabil over tid. Indenfor landbrugsafgrøder er du også sikret, at sorten har en vis ydeevne, da den er afprøvet i dyrkningsforsøg i forbindelse med den officielle værdiafprøvning, som er en del af godkendelsesproceduren for nye sorter af landbrugsafgrøder. Ved godkendelsen af nye sorter, skal de udgøre en forbedring i forhold til eksisterende sorter. Ved køb af økologisk heterogent materiale er man som køber i stedet garanteret en identitet af materialet. Såsæden skal ikke overholde krav til certificering og sortsregistrering, men den skal overholde mindstekrav til sundhed, renhed og spireevne - krav til spireevne kan dog fraviges, hvis det fremgår af mærkning. Landbrugsstyrelsen kan foretage stikprøvekontrol.

Kvalitet og afsætning

Det økologiske heterogene materiale er typisk karakteriseret ved at have særlige kvaliteter, f.eks. i forhold til bagekvalitet. Det anbefales at have aftaler om afsætningen på plads, hvis man ønsker at dyrke økologisk heterogent materiale, da det ikke nødvendigvis falder indenfor de gængse kvalitetskrav fra møllerne.

Artsgrupper omfattet af de nye muligheder

Frø af landbrugs- og grøntsagsplantearter, andet formeringsmateriale af grøntsagsplanter end frø, prydplanteformeringsmateriale, vinformeringsmateriale og frugtplanteformeringsmateriale er omfattet af de nye muligheder. Undtaget er forstligt materiale.

Regler om handel med økologisk heterogent materiale

Den nye økologiforordning trådte i kraft 1. januar 2022. Med den er reglerne ændret, så udsæd af f.eks. hvede kan blive markedsført uden, at udsæden behøver at udgøre en egentlig sort, men kan bestå af økologisk heterogent materiale, som altså er en mere uens genetisk bestand inden for samme botaniske art.

På den måde bliver det muligt for erhvervsdrivende at markedsføre planteformeringsmateriale af økologisk heterogent materiale uden at skulle opfylde de sædvanlige direktivfastsatte krav til f.eks. sortsafprøvning og efterfølgende certificering.

Materialet skal opfylde mindstekrav til identitet, sundhed, renhed, spireevne samt emballering, mærkning og sporbarhed. Mindstekravet til spiringsprocent kan fraviges, hvis spiringsprocenten specifikt fremgår af mærkningen. Der er krav til vedligeholdelse af materialet og krav til opbevaring af oplysninger om blandt andet anmeldelsen og eventuelle leverancer af økologisk heterogent materiale. Kravene er beskrevet i Kommissionens delegerede forordning (EU) 2021/1189.

Landbrugsstyrelsen gennemfører risikobaseret kontrol og kan udtage stikprøver til laboratorieanalyse og kontroldyrkning for at kontrollere om kravene i de nye bestemmelser om handel med økologisk heterogent materiale er overholdt.

Materialet skal opfylde økologiforordningens regler i forhold til, at materialet kan markedsføres som økologisk. Materialet skal således være økologisk certificeret. Oplysninger og beskrivelse af materialet skal være registreret hos Landbrugsstyrelsen før markedsføring.

Anmeldelse af økologisk heterogent materiale

Frø eller andet planteforermingsmateriale af økologisk heterogent materiale anmeldes til Landbrugsstyrelsens enhed Planter & Biosikkerhed på mail: planter&biosikkerhed@lbst.dk (<mailto:%20planter&biosikkerhed@lbst.dk>). Anmeldelsen skal indeholde følgende:

1. Kontaktoplysninger
2. Arterne og betegnelsen for det økologiske heterogene materiale
3. En beskrivelse af de vigtigste agronomiske og fænotypiske karakteristika, der er fælles for denne bestand af planter, herunder avlsmetoder, ethvert tilgængeligt resultat af forsøg vedrørende disse karakteristika, produktionslandet og anvendt forældremateriale
4. En erklæring om at oplysningerne er korrekte
5. En repræsentativ prøve af det økologiske heterogene materiale (til brug for eventuel kontrol af overholdelse af kravene om handel med økologisk heterogent materiale)

Landbrugsstyrelsen har op til tre måneder til behandling af ansøgningen. Det økologiske heterogene materiale vil herefter blive opført på en officiel liste over økologisk heterogent materiale, der frit kan handles i EU, hvis Landbrugsstyrelsen ikke indenfor de tre måneder har bedt om yderligere oplysninger eller afvist ansøgningen.

Reglerne om anmeldelse fremgår af økologiforordningens artikel 13. Krav til beskrivelsen er yderligere uddybet i artikel 4 i de nye bestemmelser om produktion og handel med økologisk heterogent materiale.

Priser ved anmeldelse og handel

Landbrugsstyrelsen oplyser, at det indtil videre ikke koster noget at anmelde, producere og handle med økologisk heterogent materiale, idet Landbrugsstyrelsen afholder alle omkostninger forbundet med administration og kontrol i forbindelse med indkøring af ordningen. På sigt kan gebyrer for kontrol af ordningen komme på tale.

Yderligere information (<https://lbst.dk/>)

- Link til nyhed fra Landbrugsstyrelsen d. 17. december 2022 (https://lbst.dk/meddelelser/meddelelse/nyhed/oekologisk-heterogent-plantemateriale-hvordan-du-anmelder-og-hvad-reglerne-er-for-handel-1?utm_campaign=kologisk-heterogent-plantemateriale---hvordan-du-anmelder-og-hvad-reglerne-er-for-handel&utm_medium=email&utm_source=naer_nyhedsmail)
- Link til Registreret økologisk heterogent materiale (<https://lbst.dk/nyheder/nyhed/nyhed/oekologisk-heterogent-plantemateriale-hvordan-du-anmelder-og-hvad-reglerne-er-for-handel>)
- Link til Vejledningen til hobbyavlere, frøsamlere og virksomheder om handel med og overdragelse af frø til ikke-kommerciel brug og bevaring (hobbyvejledningen) (<https://lbst.dk/nyheder/nyhed/nyhed/vejledningen-til-hobbyavlere-froesamlere-og-virksomheder-om-handel-med-og-overdragelse-af-froe-til-ik>)
- Link til nye bestemmelser om heterogent plantemateriale i EUR-Lex i økologiforordningen (EU) 2018/848 og i EU-Kommissionens delegerede forordning (EU) 2021/1189 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1189>)

- [Link til Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion \(https://lbst.dk/tvaergaende/oekologi/jordbrugsbedrifter/vejledning-om-oekologisk-jordbrugsproduktion#c5469\)](https://lbst.dk/tvaergaende/oekologi/jordbrugsbedrifter/vejledning-om-oekologisk-jordbrugsproduktion#c5469)

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug

For mere information

Tove Mariegaard Pedersen

Specialkonsulent

Jordfrugtbarhed, korn,

OrganicXseeds

+45 40 25 63 33

tove@icoel.dk

Birgit Ingvorsen

Chefkonsulent

Regler, tilskud

+45 23 74 37 98

biin@icoel.dk